

RAAP-NOTITIE 1615



Plangebied Sikkeplein te Twello

Gemeente Voorst

**Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en
inventariserend veldonderzoek**

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Voorst

Titel: Plangebied Sikkeplein te Twello, gemeente Voorst; archeologisch vooronderzoek:
een bureau- en inventariserend veldonderzoek

Status: eindversie

Datum: april 2006

Auteur: H. Ringenier

Bestandsnaam: NO1615-VOTS.qxd

Projectcode: VOTS

Projectleider: H. Ringenier

Projectmedewerker: drs. F. van Oosterhout

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: 16758

Autorisatie: drs. H.B.G. Scholte Lubberink

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2006

RAAP Archeologisch adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Voorst heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in april 2006 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met geplande nieuwbouw in plangebied Sikkeplein te Twello, gemeente Voorst. Doel van dit onderzoek was eventueel aanwezige archeologische resten op te sporen en, voorzover mogelijk, een eerste indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

De afdekkende bodemlagen in het plangebied bestaan voornamelijk uit humeus zand dat wordt gekenmerkt door een zeer heterogeen karakter. Het betreft een verstoord plaggendek.

De geologische opbouw van het gebied blijkt overeen te komen met de gegevens van het bureauonderzoek. De geologische ondergrond bestaat uit matig fijn dekzand. In enkele boringen zijn in de top van het dekzand nog delen van een BC-horizont waargenomen.

Tijdens het veldonderzoek zijn archeologische indicatoren aangetroffen. Deze zijn echter zonder uitzondering afkomstig uit de bouwvoor en het verstoorde plaggendek. Het aantreffen van deze archeologische indicatoren vormt derhalve geen aanleiding om de aanwezigheid van een archeologische vindplaats in het plangebied te vermoeden.

Op grond van het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten wordt ten aanzien van het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van de gemeente Voorst heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in april 2006 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met de geplande nieuwbouw in plangebied Sikkeplein te Twello in de gemeente Voorst. Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was het opsporen van deze resten en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

1.2 Plangebied

Het plangebied bestaat uit twee deelgebieden (totale oppervlakte ca. 1,2 ha) en ligt in de historische kern van Twello. Beide deelgebieden liggen ten zuiden van de spoorlijn Deventer-Apeldoorn. Deelgebied 1 grenst aan de Stationsstraat, deelgebied 2 betreft het Sikkeplein (figuur 1). Het plangebied staat afgebeeld op kaartblad 33E van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 203.800/472.300. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied grotendeels verhard. In onderhavige notitie worden de beide deelgebieden niet afzonderlijk beschreven. Gezien de geringe afstand tussen de deelgebieden en het feit dat de resultaten van het archeologisch onderzoek voor beide locaties identiek zijn, is ervoor gekozen om het plangebied in zijn geheel te beschrijven.

1.3 Onderzoekopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureau- en een inventariserend veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek. Het bureau- en inventariserend veldonderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) en die valt onder de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het deelgebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het deelgebied is het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd (in de loop van 2006 gaat de ROB op in de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschappen en Monumentenzorg [RACM]).

2.2 Resultaten

Geologie en bodem

De geologische ondergrond van het plangebied bestaat uit dekzand (Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden). Het betreft een golvend landschap van (hoge) dekzandruggen en -welvingen.

Het plangebied bevindt zich binnen de bebouwde kom van Twello; het betreft een niet gekarteerd gebied op de bodemkaart van Nederland (Stiboka, 1979). Het aangrenzende bodemtype bestaat uit hoge bruine enkeerdgronden; derhalve is het zeer waarschijnlijk dat de bodem in het plangebied daar ook toe gerekend kan worden.

Hoge enkeerdgronden zijn gronden met een cultuurdek van minimaal 0,5 m dikte. Doorgaans worden ze plaggendekken genoemd. Ze bevinden zich meestal op de hogere delen van het landschap. Het plaggendek is van antropogene oorsprong en ontstaan door het langdurig bemesten met plaggen en/of potstalmest. Plaggendekken dateren voornamelijk uit de Nieuwe tijd (Spek, 2004).

Archeologie en historie

In ARCHIS staan geen archeologische vindplaatsen geregistreerd uit het plangebied. Wel zijn uit de omgeving van het plangebied enkele archeologische vondsten bekend. Het betreft een vuurstenen bijl uit het Neolithicum en aardewerk uit de Vroege Middeleeuwen (ARCHIS-waarnemingsnummers 3091 en 6922).

Bovendien heeft RAAP in 2003 direct ten westen van het plangebied inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd. Tijdens dit onderzoek zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van relevante archeologische resten (Ringier, 2003).

Uit historisch-topografische kaarten blijkt dat het plangebied aan het eind van de 18e eeuw onbebouwd was. In het begin van de 20e eeuw is deze situatie nog ongewijzigd (ROBAS Producties, 1989; Versfelt, 2003).

Op grond van deze kaarten is er geen aanleiding om binnen de grenzen van het plangebied uit te gaan van een specifieke hoge verwachting voor de aanwezigheid van resten van laat-middeleeuwse of jongere cultuurhistorische elementen.

Archeologische verwachting

Gezien de landschappelijke situatie en de archeologische gegevens, gold bij aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Steentijd t/m de Late Middeleeuwen. Bovendien is de aanwezigheid van een plaggendeek gunstig omdat het mogelijke archeologische resten afdekt.

3 Veldonderzoek

3.1 Methoden

Tijdens het veldonderzoek zijn verdeeld over beide deelgebieden 10 boringen verricht (figuur 1). Doorgaans worden bij een inventariserend veldonderzoek de boringen in een grid van 40 bij 50 m geplaatst. Door de aanwezigheid van bebouwing en oppervlakteverharding kon deze methode in het plangebied niet worden toegepast. Met de beperking van de bebouwde en verharde oppervlakte zijn de boringen zo gelijkmatig mogelijk over beide deelgebieden verdeeld.

De gehanteerde methode wordt geschikt geacht voor het opsporen van de meeste in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit de periode IJzertijd t/m Late Middeleeuwen. Deze methode is niet geschikt om verkavelingspatronen, graven en andere zeer lokale archeologische resten in kaart te brengen (Tol e.a., 2004).

Er is geboord tot maximaal 1,5 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 15 cm. De boringen zijn conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met behulp van een *Global Positioning System* (GPS) ingemeten (x- en y-waarden).

Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Het opgeboorde materiaal is gezeefd met een zeef met een maaswijdte van 0,4 cm; het zeefresidu is met het blote oog geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

De afdekkende bodemlagen in het plangebied bestaan voornamelijk uit (donker)bruin, humeus zand. Het pakket grond wordt gekenmerkt door een zeer heterogeen karakter. Het betreft een verstoord plaggendek dat door ophoging met van elders aangevoerde grond is ontstaan. De abrupte, scherpe overgang tussen het verstoorde plaggendek en de natuurlijke ondergrond duiden op een relatief recente verstoring. Het verstoorde plaggendek heeft een gemiddelde dikte van 0,8 m.

De geologische opbouw van het plangebied blijkt in grote lijnen overeen te komen met de gegevens van het bureauonderzoek. De ondergrond bestaat uit matig fijn zand dat kan worden aangemerkt als dekzand. In enkele boringen is boven in het dekzand nog een (deels) intacte BC-horizont waargenomen.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn in meerdere boringen archeologische indicatoren aangetroffen. Het betreffen kleine concentraties kachelgrit, fragmenten puin en aardewerk uit de 18e en 19e eeuw. Zonder uitzondering zijn deze vondsten afkomstig uit de bouwvoor en het verstoorde plaggendek. De late datering van de vondsten doet vermoeden dat het om een relatief jong plaggendek gaat. Op grond van de aangetroffen fragmenten aardewerk en het kachelgrit is de ontwikkeling van het gebied tot landbouwareaal in de (late) 18e of de 19e eeuw te dateren.

Het aantreffen van de archeologische indicatoren in de bouwvoor en het verstoorde plaggendek alsmede de late datering van de vondsten geven geen aanleiding een archeologische vindplaats in het plangebied te vermoeden.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

In tegenstelling tot wat verwacht werd op basis van het bureauonderzoek (hoge verwachting voor vindplaatsen uit de Steentijd t/m de Late Middeleeuwen; zie § 2.2) zijn tijdens het inventariserend veldonderzoek geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats in plangebied Sikkeplein.

Het plangebied wordt afgedekt door een verstoord plaggendek. Deze verstoringen zijn in het recente verleden veroorzaakt. De diepere ondergrond in het plangebied wordt gevormd door dekzand. Op enkele plaatsen zijn in de top van het dekzand nog delen van een BC-horizont aanwezig.

De aanwezigheid van archeologische indicatoren in de bouwvoor en het verstoorde plaggendek geven geen aanleiding om in het plangebied een archeologische vindplaats te veronderstellen.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van het ontbreken van eenduidige aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten wordt ten aanzien van plangebied Sikkeplein geen vervolgonderzoek aanbevolen. Op grond van onderhavig onderzoek kunnen vanuit archeologisch oogpunt de geplande ingrepen zonder bezwaren worden uitgevoerd.

Literatuur

- Brinkkemper, O., e.a. (redactie), 1998.** *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989.** *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Ringenier, H., 2003.** Plangebied De Veldjes te Twello, gemeente Voorst; een inventariserend archeologisch onderzoek. *RAAP-notitie 428*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- ROBAS Producties, 1989.** *Historische Atlas Gelderland. Chromotopografische Kaart des Rijks, schaal 1:25.000*. ROBAS Producties, Den IJp.
- Spek, Th., 2004.** *Het Drentse esdorpenlandschap. Een historisch-geografische studie*. Dissertatie. Matrijs/Stichting het Drentse landschap, Utrecht/Assen.
- Stiboka, 1979.** *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij de kaartbladen 33 West Apeldoorn en 33 Oost Apeldoorn*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Tol, A., e.a., 2004.** Prospectief boren; een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie. *RAAP-rapport 1000*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Versfelt, H.J., 2003.** *De Hottinger-atlas van Noord- en Oost-Nederland 1773-1794*. Heveskes uitgevers, Groningen.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
-Mv	beneden maaiveld
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschappen en Monumentenzorg
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Verklarende woordenlijst

antropogeen	Ten gevolge van menselijk handelen (door mensen gemaakt/ veroorzaakt).
cultuurdek	30 tot 50 cm dikke cultuurlaag, soms opgebracht (vergelijkbaar met een es, maar minder dik), soms ontstaan door diepploegen.
dekzand	Fijnzandige afzettingen die onder periglaciale omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn; de dekzanden van het Weichselien vormen in grote delen van Nederland een 'dek' (Saalien: Formatie van Eindhoven; Weichselien: Formatie van Twente).
enkeerdgronden	Dikke eerdgrond (= laag met donkere, min of meer rulle grond, met organische en anorganische bestanddelen) ontwikkeld op zandgrond onder invloed van de mens; worden ook wel essen genoemd.
horizont	Een bodemlaag waarin zich bepaalde bodemkundige processen afspelen.
plaggendeek	Oud verhoogd bouwland, ontstaan door ophoging ten gevolge van bemesting. Voor de bemesting werden plaggen of met zand vermengde potstalmest opgebracht.
potstal	Uitgediepte veestal.

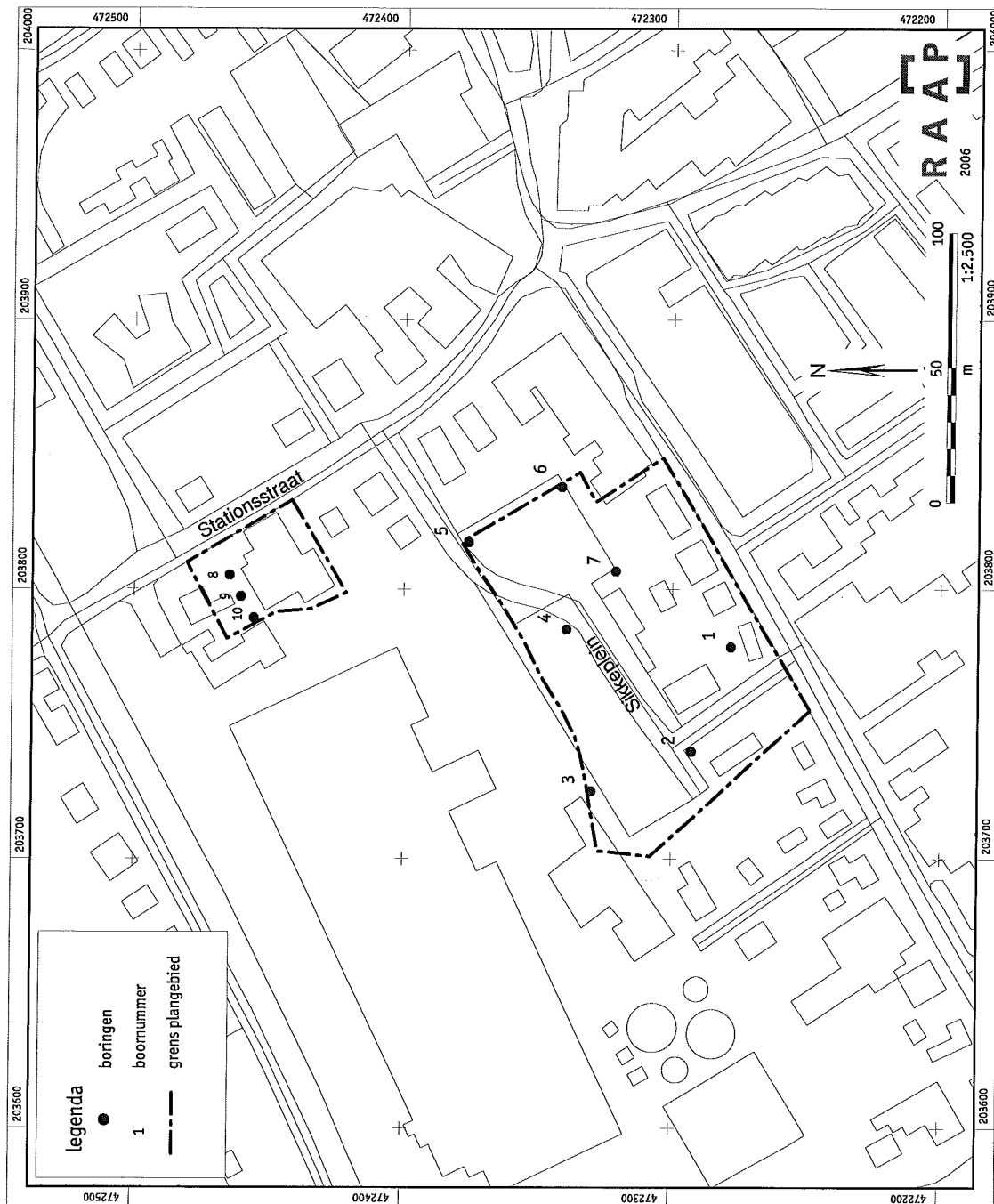
Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Periode	Datering			
Nieuwe tijd	1500	-	heden	
Late Middeleeuwen	1050	-	1500	na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050	na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800	voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900	voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800	voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.



Figuur 1. Boorpuntenkaart.